

COPLESTON FELSEFE TARİHİ
PLATON

Copleston'un FELSEFE TARİHİ'nin özgün bölümleniş

Cilt 1

Bölümler I ve II — Yunanistan ve Roma

Cilt 2 Ortaçağ Felsefesi

Bölüm I — Augustine'den Bonaventure'ye

Bölüm II — Büyük Albert'ten Duns Scotus'a

Cilt 3 Geç Ortaçağ ve Rönesans Felsefesi

Bölüm I — Ockham'dan Kurgul Gizemcilere

Bölüm II — Platonizmin Yeniden-Dirilişinden Suárez'e

Cilt 4 Modern Felsefe

Descartes'tan Leibniz'e

Cilt 5 Modern Felsefe — İngiliz Felsefecileri

Bölüm I — Hobbes'tan Paley'e

Bölüm II — Berkeley'den Hume'a

Cilt 6 Modern Felsefe

Bölüm I — Fransız Aydınlanmasından Kant'a

Bölüm II — Kant

Cilt 7 Modern Felsefe

Bölüm I — Fichte'den Hegel'e

Bölüm II — Schopenhauer'dan Nietzsche'ye

Cilt 8 Modern Felsefe — Bentham'dan Russell'a

Bölüm I — İngiliz Görgücüleri ve İngiltere'de İdealist Devim

Bölüm II — Amerika'da İdealizm, Pragmatik Devim

İdealizme Başkaldırı

Cilt 9 Modern Felsefe — Maine de Biran'dan Sartre'a

Bölüm I — Devrimden Henri Bergson'a

Bölüm II — Bergson'dan Sartre

Frederick Copleston

FELSEFE TARİHİ

YUNANİSTAN VE ROMA

Platon

Çeviren

Aziz Yardımlı

İDEA • İSTANBUL

İdea Yayınevi
Şarap İskelesi Sk. 2/106-107 34425 Karaköy — İstanbul
iletisim@ideayayinevi.com / www.ideayayinevi.com / www.ideasatis.com
Copyright © 1986-2013 Aziz Yardımlı

İngilizce'de

A History of Philosophy, Volume I, Greece and Rome
içinde yayımlanmıştır

© Frederick Copleston 1962

Felsefe Tarihi, Yunanistan ve Roma, Cilt 1 Bölüm 1b

Platon olarak ilk yayım İDEA, 1985

Beşinci baskı 2013

Tüm hakları saklıdır

Bu kitabın hiçbir bölümü İdea Yayınevinin

ön izni olmadan hiçbir biçimde yeniden üretilemez

Baskı: Umut Matbaacılık

Fatih Cad. Yüksek Sok. No 11, Merter — İstanbul

Printed in Türkiye

ISBN 978 975 397 006 8

İÇİNDEKİLER

Bir:	PLATON'UN YAŞAMI — 7
İki:	PLATON'UN YAPITLARI — 13
Üç:	BİLGİ KURAMI — 22
Dört:	BİÇİMLER ÖĞRETİSİ — 43
Beş:	PLATON'UN RUHBİLİMİ — 86
Altı:	AHLAK KURAMI — 95
Yedi:	DEVLET — 102
Sekiz:	PLATON'UN FİZİĞİ — 123
Dokuz:	SANAT — 132
	PLATON'UN ETKİSİ — 139
On:	ESKİ AKADEMİ — 142

KISA BİR KAYNAKÇA — 145

NOTLAR — 147

SÖZLÜK — 153

DİZİN — 155

BÖLÜM BİR
PLATON'UN YAŞAMI

PLATON, dünyanın en büyük felsefecilerinden biri, Atina'da (ya da Aegina'da), büyük olasılıkla İÖ 428/7 yılında, seçkin bir ailede doğdu. Babasının adı Ariston ve annesinin Periktione idi. Periktione her ikisi de 404/3 Oligarşisinde yer almış olan Kharmides'in kardeşi ve Kritias'ın yeğeni idi. Ona başlangıçta Aristokles dendiği ve Platon adının ancak daha sonra gürbüz yapısı nedeniyle verildiği söylene de,¹ Diogenes Laertius'un bu sözlerinin doğruluğu kuşkuludur. İki kardeşi, Adeimantus ve Glaukon *Devlet*'te görünürler, ve ayrıca Potone adında bir de kızkardeşi vardı. Ariston'un ölümünden sonra Periktione Pirilampes ile evlendi ve oğulları Antifon (Platon'un üvey kardeşi) *Parmenides*'te görünür. Hiç kuşkusuz Platon üvey babasının evinde yetiştirildi; ama aristokrat kökenli olmasına ve aristokratik bir evde yetiştirilmesine karşın, anımsanmalıdır ki Pirilampes Perikles'in bir dostu idi, ve Platon Perikleli rejimin gelenekleri içinde eğitilmiş olmalıdır. (Perikles 429/8'de öldü.) Değişik yazarlar tarafından belirtildiği gibi, Platon'un demokrasiye karşı daha sonraki eğilimini her ne olursa olsun yalnızca yetiştirilmesine bağlamak çok güçtür; tersine, bu olumsuz eğilim Sokrates'in etkisi tarafından, ve herşeyden çok Sokrates'in demokrasinin ellerinden gördüğü davranış tarafından yaratılmıştır. Öte yanda Platon'un demokrasiye güvensizliğinin Sokrates'in ölümünden daha önceki bir dönemde başlamış olması olanaklı görünür.

Peloponez savaşının daha sonraki dönemlerinde (Platon'un 406'da Arginusae'de döğüşmüş olması olasılığı oldukça yüksektir) demokrasinin gerçekten yetenekli ve sorumlu bir önderden yoksun olduğu ve olmuş olan önderlerin de kitleleri hoşnut etme zorunluğu yüzünden kolayca bozuldukları olgusu Platon'un gözünden kaçmış olamaz. Platon'un ülke politikasından uzak durması hiç kuşkusuz Ustasının yargılanmasından ve suçlu bulunmasından sonra başlar; ama Devlet gemisinin onu yönetmek için sağlam bir kaptana gereksinimi olduğu ve bu kaptanın izlenecek doğru yolu *bilen* ve bu bilgi ile uyum içinde duyunchu olarak davranmaya hazır biri olması gerektiği kanısının formülasyonu Atina erkinin zayıflamaya başladığı yıllar sırasında formüle edilmiş olmalıdır.

Diogenes Laertius'un anlattıklarına göre, Platon "kendini resim sanatını incelemeye verdi, ve ilk olarak ditirambik şiirler ve daha sonra lirik şiirler ve trajediler yazdı."² Bu ne ölçüde doğrudur bilemeyiz; ama Platon Atina kültürünün serpilme döneminde yaşadı, ve nitelikli bir eğitim almış olmalıdır. Aristoteles'in bildirdiğine göre Platon gençliğinde Herakleitoscu felsefeci Kratilus ile tanışmıştı.³ Ondand duyusal-algı dünyasının bir akış dünyası olduğunu ve bu nedenle gerçek ve pekin bilginin asıl nesnesi olmadığını öğrenecekti. Gerçek ve pekin bilgiye kavramsal düzeyde erişebilir olduğunu ise gençlik yıllarında tanımış olması gereken Sokrates'ten öğrenecekti. Diogenes Laertius aslında Platon yirmi yaşında iken "Sokrates'in bir öğrencisi oldu"⁴ der; ama Platon'un amcası olan Kharmides Sokrates ile 431'de tanışmış olduğu için,⁵ Platon Sokrates'i en azından yirmisinden önce tanımış olmalıdır. Her ne olursa olsun, Platon'un kendini bütünüyle ve bilinçli olarak felsefeye adama anlamında Sokrates'in bir öğrencisi olmuş olduğuna inanmak için hiçbir nedenimiz yoktur, çünkü kendisi bize ilkin politik bir yaşama girmeye niyetlendiğini söyler—soyundan gelen genç bir insandan doğallıkla beklenebileceği gibi.⁶ 404/3 Oligarşisindeki akrabaları Platon'u kendilerinin koruması altında politik yaşama girmeye yüreklendirdiler; ama Oligarşi bir şiddet politikası izlemeye başladığı ve Sokrates'i kendi suçlarına karıştırmaya kalkıştığı zaman artık Platon onlardan tiksindir oldu. Gene de, demokratlar daha iyi değildiler, çünkü Sokrates'i ölümle cezalandıranlar onlardı, ve buna göre Platon politik bir kariyer düşüncesini terk etti.

Platon Sokrates'in yargılanmasında bulundu, ve Sokrates'i

önerilen cezayı bir *minadan* otuz *minaya* yükseltmeye zorlayan ve kefil olmayı teklif eden dostlardan biriydi.⁷ Ama bir hastalık nedeniyle ölümü sırasında dostunun yanında bulunamadı.⁸ Sokrates'in ölümünden sonra Platon Megara'ya çekilerek felsefeci Euklides'in yanına sığındı, ama büyük olasılıkla çok geçmeden Atina'ya geri döndü. Yaşamöykücüler tarafından Kirene, İtalya ve Mısır'a yolculuklar yaptığı söylenir, ama bu öykülerin ne derece doğru oldukları belirsizdir. Örneğin Platon'un kendisi Mısır'a bir yolculuktan hiç söz etmez. Gene de, Mısır matematiğine ve giderek çocuk oyunlarına ilişkin bilgisi gerçekten Mısır'a bir yolculuk yaptığını belirtiyor olabilir; öte yandan, gezi öyküsü yalnızca Platon'un Mısırlılar üzerine söyleyecekleri olmasından çıkarılan bir vargı üzerine kurulmuş da olabilir. Bu öykülerden kimileri açıktır ki belli bir düzeye dek efsaneseldir; örneğin kimileri Euripides'i onun yol arkadaşı olarak gösterir, oysa şair 406'da ölmüştür. Bu olgu genel olarak gezileri bize anlatan yazılar üzerine kuşumuzu oldukça arttırır; ama gene de pekinlikle Platon'un Mısır'ı ziyaret etmediğini söyleyemeyiz, ve pekala bunu yapmış olabilir. Eğer gerçekten Mısır'a gitmişse, bu 395 yılı sıralarında olmuş ve Atina'ya Korint savaşları patlak verdiğinde geri dönmüş olmalıdır. Profesör Ritter Platon'un savaşın ilk yıllarında (395-94) Atina kuvvetleri arasına katılmış olması olasılığının oldukça yüksek olduğunu düşünür.

Bununla birlikte, kesin olan şey Platon'un kırk yaşında İtalya ve Sicilya'ya gitmiş olduğudur.⁹ Belki de Pisagorcuk Okulunun üyeleri ile karşılaşmayı ve konuşmayı istemiş olabilir; her ne olursa olsun, orada bilgili bir Pisagorcuk olan Arkhitas ile tanıştı. (Diogenes Laertius'a göre Platon'un yolculuğu yapmadaki amacı Sicilya'yı ve volkanları görmektir.) Platon Siraküze Tiranı I. Dionysios'un sarayına çağrıldı ve orada Tiranın kayınbiraderi Dion'un dostu oldu. Öyküye göre Platon'un sözünü sakınmazlığı Dionysios'un öfkelenmesine neden oldu, ve onun tarafından bir köle olarak satılmak üzere Lakedaemonyalı bir elçi olan Pollis'in eline verildi Pollis Platon'u o sırada Atina ile savaşta olan Aegina'da sattı, ve Platon neredeyse yaşamını bile yitirme tehlikesi ile karşı karşıya kaldı; ama sonunda Annikeris adında bir Kireneli kurtarmalığını vererek onu Atina'ya gönderdi.¹⁰ Bu öyküyü yorumlamak güçtür, çünkü Platon'un *Mektuplarında* buna değinilmez; eğer gerçekten olmuşsa (Ritter öyküyü kabul eder) İÖ 388'de olmuş olmalıdır.

Öyle görünür ki Platon Atina'ya dönüşünden sonra Akademi'yi kurdu ve bu iş için kahraman Akademus'un türbesi yakınlarında bir yeri seçti (388/7). Akademi'ye haklı olarak ilk Avrupa üniversitesi denebilir, çünkü çalışmalar geleneksel felsefe ile sınırlı değildi ve matematik, gökbilim ve fiziksel bilimler gibi geniş bir ikincil bilimler alanını da kaplıyordu; ve okulun üyeleri hep birlikte Müzlere tapınıyorlardı. Akademi'ye yalnızca Atina'nın kendisinden değil ama dışarıdan da gençler geldi; ve ünlü matematikçi Eudoxus'un kendi Okulu ile birlikte Kyzikos'tan [Aydıncık] Akademi'ye gelmiş olması Akademi'nin bilimsel ruhuna bir övgü ve yalnızca bir "felsefi-gizem" toplumu olmadığına bir kanıttır. Akademi'nin bu bilimsel ruhunu vurgulamak gerekir, çünkü Platon'un devlet-adamları ve yöneticileri oluşturmayı amaçlamış olması bütünüyle doğru olsa da, yöntemi yalnızca örneğin diluzluğu gibi doğrudan kılışal uygulamaya açık olan şeyleri öğretmekten (kendi Okulunda İsokrates'in yaptığı gibi) değil, ama çıkarsız bir bilimsel etkinliğin geliştirilmesinden oluşuyordu. Çalışmaların izlencesi felsefede doruğuna varıyordu, ama ön konular olarak matematiğin ve gökbilimin ve, nesnel olmak ve salt yararlı bir ruhta olmamak üzere hiç kuşkusuz uyum-bilgisinin incelenmesini de kapsıyordu. Platon kamu yaşamı için en iyi eğitimin yalnızca kılışal "sofistik" bir eğitim değil, ama tersine bilimin kendi uğruna izlenmesi olduğuna inanıyordu. Matematik, hiç kuşkusuz Platon'un İdealar Felsefesi için olan öneminden ayrı olarak, önyargısız, nesnel bir çalışma için açık bir alan sunuyordu, ve daha şimdiden Yunanlılar arasında yüksek bir gelişim düzeyine erişmişti. (Çalışmalar öyle görünüyor ki ayrıca mantıksal sınıflandırma sorunları ile bağlantı içinde izlenen yaşambilimsel, örneğin bitkibilimsel araştırmaları da kapsıyordu.) Böyle yetiştirilen politikacı fırsatçı bir koltuk düşkünü olmayacak, ama ilksiz-sonsuz ve değişmez gerçekler üzerine kurulu kanılar ile uyum içinde yüreklilik ile ve korkusuzca davranacaktır. Başka bir deyişle, Platon demagoglar değil, ama devlet-adamları yetiştirmeyi amaçlıyordu.

Akademideki çalışmaları yönetmenin yanı sıra, Platon'un kendisi dersler veriyor ve izleyicileri notlar tutuyordu. Bu derslerin yayımlanmadığını ve "halksal" bir okuma amacıyla yayımlanan diyaloglar ile karşıtlık içinde durduğunu belirtmek önemlidir. Eğer bu olguyu kavrarsak, o zaman Platon ve Aristoteles (ki Akademiye 367'de katıldı) arasına doğallıkla getirme eğiliminde

olduğumuz keskin ayrımlardan kimileri en azından bir düzeye dek yiter. Platon'un popüler yapıtları, diyalogları, elimizdedir, ama dersleri değil. Aristoteles açısından ise durum tam tersidir, çünkü Aristoteles'in elimizdeki çalışmaları derslerini temsil ederken, yayımlanmış yapıtlarının ya da diyaloglarının kendileri bize dek ulaşmamış, ama bunlardan ancak fragmanlar kalmıştır. Bu nedenle Platon'un diyaloglarını Aristoteles'in dersleri ile karşılaştırarak, daha ileri kanıt olmaksızın, iki felsefeci arasında örneğin yazınsal yetenek ya da duygusal, estetik ve "gizemsel" bakış açısı konusunda güçlü bir karşıtlık olduğu vargısını çıkaramayız. Söylendiğine göre, Aristoteles Platon'un İyi üzerine dersini dinlemeye gelenlerin sık sık aritmetik ve gökbilimden, sınır ve Birden başka birşey duymamaları yüzünden nasıl şaşır-dıklarını anlatırdı. 7. *Mektup*'ta Platon söz konusu ders üzerine kimilerinin yayımladığı yorumları reddeder. Aynı mektupta der ki: "Benim en azından bu şeyler üzerine herhangi bir incele-mem olmadı, ve hiçbir zaman olmayabilir, çünkü konu, başka bilimlerin tersine, sözcükler ile iletilebilir değildir. Ama, işin kendisi ile uzun bir birliktelikten ve paylaşılmış bir yaşamdan sonradır ki ruhta bir ateş yanar, sanki sıçrayan bir alev tarafın-dan tutuşturulmuştur, ve bundan sonra kendini besler." Yine, 2. *Mektup*'ta: "Bu nedenle kendim bu sorunlar üzerine hiçbir zaman tek bir sözcük bile yazmış değilim, Platon'un ne bir yazılı incelemesi vardır ne de olacaktır; şimdi adı [Platon'un] taşıyan-lar Sokrates'e aittir, güzelleştirilmiş ve gençleştirilmiş olarak."¹¹ Bu gibi pasajlardan kimi yorumcular Platon'un gerçekten eğitici amaçlar için yazılmış olan kitapların değerine pek inanmadığı sonucunu çıkarırlar. Bu böyle olabilir, ama bu noktaya yersiz bir vurgu yüklemememiz gerekir, çünkü herşeye karşın Platon kitap-lar yayımladı—ve ayrıca anımsamalıyız ki söz konusu pasajlar hiç te Platon'a ait olmayabilirler. Gene de kabul etmeliyiz ki İdealar Kuramı, Akademi'de öğretilmiş olduğu tam biçimi içinde, yazılı olarak kamuya sunulmadı.

Platon'un öğretmen ve devlet-adamı danışmanı olarak say-gınlığı 367'de Siraküze'ye ikinci yolculuğunun gerçekleşmesine katkıda bulunmuş olmalıdır. O yıl I. Dionysios öldü, ve Dion Platon'a o zaman otuz yaşlarında olan II. Dionysios'un eğitimini üstlenmek üzere Siraküze'ye gelmesi çağrısında bulundu. Platon gitti, ve Tirana geometri dersleri vermeye başladı. Bununla birlikte, çok geçmeden Dionysios'un Dion'a duyduğu kıskançlık

işleri karıştırdı, ve Dion Siraküze'den ayrıldığı zaman, felsefeci belli bir güçlükten sonra Atina'ya geri dönmeyi başardı ve oradan Dionysios'u mektup yoluyla eğitmeyi sürdürdü. Tiran ve Atina'da yerleşmiş ve orada kendisi ile dostluğunu sürdürmekte olan amcası arasında bir uzlaşma yaratmayı başaramadı. Gene de, felsefi çalışmalarını sürdürmeyi isteyen Dionysios'un içten dileği üzerine Platon 361'de Siraküze'ye üçüncü bir yolculuğu üstlendi. Platon görünüşte Kartaca tehlikesine karşı Yunan kentleri arasında bir konfederasyona gidilmesi için bir anayasa taslağı çıkarmayı umut ediyordu, ama karşıtçılık çok güçlü çıktı; dahası, varlığına yeğeni tarafından el koyulan Dion'un geri çağrılmasını güvenceye alamayacağını da gördü. Bu nedenle Platon 360'da Atina'ya döndü ve orada 348/7 yılında ölümüne dek etkinliklerini Akademi'de sürdürdü.¹² (Dion'un 357'de kendini Siraküze'nin egemeni yapmayı başarmasına karşın 353'te öldürüldü ve bu olay bir felsefeci-kral düşünün boşa çıkmış olduğunu gören Platon'u büyük üzüntüye düşürdü.)

BÖLÜM İKİ

PLATON'UN YAPITLARI

A. Asıllık

GENEL OLARAK, denebilir ki Platon'un yapıtlarının bütün kütlesi elimizdedir. Profesör Taylor'un belirttiği gibi, "Geç antikçağda hiçbir yerde henüz elimize geçmemiş bir Platonik yapıta yapılan bir gönderme ile karşılaşmıyoruz."¹ Öyleyse Platon'un yayımlanmış tüm diyaloglarının elimizde olduğunu düşünebiliriz. Bununla birlikte, daha önce de belirtildiği gibi, elimizde Akademi'de verdiği derslerin bir kaydı yoktur (gerçi Aristoteles'te az çok üstü kapalı göndermeler buluyor olsak da), ve eğer diyaloglarda ustalaşmış felsefe öğrencilerine verilen derslerden ayrı olarak sıradan eğitilmiş insanlar için tasarlanmış popüler çalışmalar görenler haklı ise, bu eksiklik daha da üzücü olacaktır. (Platon'un elyazmaları kullanmadan ders vermiş olabileceği gibi bir görüş vardır. Bu doğru olsun ya da olmasın, Platon'un verdiği hiçbir dersin elyazmaları elimize geçmiş değildir. Gene de, diyalogların öğretileri ile Akademinin çatısı altında sunulan öğretiyi arasına aşırı keskin bir ayırım getirmeye hakkımız yoktur. Bundan başka, diyalogların tümü de kolayca "popüler" çalışmalar olarak nitelenemez, ve bunlardan kimileri özel olarak Platon'un onlarda kendi düşüncelerine açıklık getirme çabalarına girişmiş olduğunun açık belirtilerini taşır.) Ama Platon'un tüm diyaloglarının büyük olasılıkla elimizde olduğunu söylemek bize dek Platon adı altında gelmiş olan tüm diyalogların gerçekten de Platon'un kendisinin olduğunu

söylemek demek değildir: Asıl ve düzmece olanı birbirinden ayırmak henüz önümüzde duran bir sorundur. En eski Platonik elyazmaları Thrasillos adında birine yüklenen ve yaklaşık olarak Hıristiyan Çağın başlangıcında yapılan bir düzenlemeye aittir. Bununla birlikte, “dörtlülerden” oluşan bu düzenleme İÖ üçüncü yüzyılda Bizanslı Aristofanes’in yaptığı “üçlülerden” oluşan bir düzenleme üzerine dayanıyor gibi görünür. O zaman, otuz altı diyalogun (Mektupları da bir diyalog sayarak) genel olarak o dönemin bilginleri tarafından Platon’un çalışmaları olarak kabul edildiği ortaya çıkar. Sorun böylece şu soruya indirgenebilir: “Otuz altı diyalogun tümü de asıl mıdır, yoksa bunlardan kimileri düzmece midir; eğer böyle ise, hangileri?”

Diyaloglardan kimileri üzerine daha antikçağda bile kuşkular düşmüştü. Böylece Athenaeus’tan (olgunluk dönemi ykış. İÖ 228) öğrendiğimize göre kimileri *Alkibiades II*’yi Xenophon’a yükler. Yine, öyle görünür ki, Proklus yalnızca *Epinomis* ve *Mektuplar*’ı reddetmekle kalmayıp işi *Yasalar* ve *Devlet*’i de reddetmeye dek vardırırdı. Düzmece yapıtların saptamış beklenebileceği gibi daha sonra on dokuzuncu yüzyılda özellikle Almanya’da sürdürüldü, ve sürecin doruğuna Überweg ve Schaarschmidt zamanında ulaşıldı. “Eğer antik ve modern eleştirinin saldırıları biraraya getirilirse, o zaman Thrasillos’un dörtlülerinin otuz altı parçasından ancak beşi tüm saldırıdan bağımsız kalmıştır.”² Bununla birlikte, günümüzde eleştiri daha koruyucu bir yöne dönmektedir, ve tüm önemli diyalogların asıllığı ve daha az önemlilerden belli birkaçının düzmece karakteri üzerinde genel bir görüş birliği vardır, ve bu arada diyaloglardan birkaçının asıllığı ise tartışma konusu olmayı sürdürmektedir. Eleştirel araştırmanın sonuçları şöyle toparlanabilir:

(i) Genel olarak reddedilen diyaloglar: *Alkibiades II*, *Hipparkhos*, *Amatores* ya da *Rivales*, *Theages*, *Klitofon*, *Minus*. Bu kümeden, *Alkibiades II* dışında tümünün dördüncü yüzyıl çağdaş yapıtları olması olasıdır, bilerek yapılan düzmeceler değil ama Platonik diyaloglar ile aynı karakteri paylaşan daha önemsiz çalışmalar; ve bunlar, belli bir haklılık derecesi ile, Sokrates’in dördüncü yüzyılda nasıl düşünüldüğü üzerine bilimize katkıda bulunur. *Alkibiades II* ise olası ki daha geç bir çalışmadır.

(ii) Şu altı diyalogun asıllığı tartışmalıdır: *Alkibiades I*, *İon*, *Menexenus*, *Büyük Hippias*, *Epinomis*, *Mektuplar*. Profesör Taylor *Alkibiades I*’in Platon’un doğrudan bir öğrencisinin yapıtı

olduğunu düşünür,³ ve Dr. Praechter de bunun Ustanın gerçek bir çalışması olmayabileceği kanısındadır.⁴ Praechter *İon*'u asıl olarak görür, ve Taylor onun "onu reddetmek için iyi bir neden bulununcaya dek gerçek olarak geçerli sayılmasının usayygun olduğunu" belirtir.⁵ *Menexenus* Aristoteles tarafından açıkça Platonik kökenli olarak alınır, ve modern eleştirmenler de bu görüşü benimseme eğilimindedir.⁶ *Büyük Hippias* büyük olasılıkla Platon'un gerçek çalışması olarak alınacaktır, çünkü Aristoteles'in *Topika*'sında adı ile olmasa da dolaylı olarak sözü edilir.⁷ *Epinomis*'e gelince, Profesör Jaeger'in Opuslu Filippus'a yüklemesine karşın,⁸ Praechter ve Taylor gerçek sayarlar. *Mektuplar*'dan 6, 7 ve 8 genel olarak kabul edilmektedir ve Profesör Taylor bu mektupların kabul edilmesinin mantıksal olarak 1 ve belki de 2 dışında tüm geri kalanının kabul edilmesine götürdüğünü düşünür. Hiç kuşkusuz *Mektuplar*'dan vazgeçmeyi kimse istemeyecektir, çünkü bize Platon'un yaşamöyküsünü ilgilendiren çok değerli bilgiler verirler; ama bu çok doğal isteğin *Mektuplar*'ı gerçek olarak kabul etmemizi gereksiz yere etkilemesine dikkat etmek gerekir.⁹

(iii) Geri kalan diyalogların gerçeklikleri kabul edilebilir; böylece eleştirilerin sonucu dörtlülerin otuz altı diyaloğundan altısının genel olarak reddedildiği, öteki altısının gerçek olmadıkları tanıtlanıncaya dek kabul edilebilecekleri (belki de *Alkibiades I* ve hiç kuşkusuz *Mektup I* dışında), yirmi dördünün ise hiç kuşkusuz Platon'un gerçek yapıtı olduğu biçiminde görünmektedir. Öyleyse elimizde üzerine Platon'un düşüncesine ilişkin kavrayışımızı dayandırabileceğimiz oldukça önemli bir yazın kütlesi bulunmaktadır.

B. Yapıtların Zamandizini

1. Yapıtların zamandizininin belirlemenin önemi.

Herhangi bir düşünür durumunda düşüncelerinin nasıl geliştiğini, nasıl değiştiğini, eğer değişmişlerse zamanın akışı içinde hangi değişikliklerin getirildiğini, hangi yeni düşüncelerin katıldığını görmek açıktır ki önemlidir. Bu bağtıda geleneksel örnek Kant'ın yazınsal üretimidir. Eğer *Eleştiriler*'inin gençlik yıllarında yazıldığını ve daha sonra "ınakçı" bir konuma döndüğünü düşünüyorsak, Kant'a ilişkin bilgimiz pek yeterli olmayacaktır. Yine, Schelling'in durumunu da örnek olarak gösterebiliriz. Schelling yaşamı boyunca birçok felsefe üretti,

ve düşüncesinin anlaşılması için Fichte'nin duruş noktasından yola çıktığının ve teosofik uçuşlarının daha sonraki yıllarına ait olduklarının bilinmesi oldukça yararlıdır.

2. Yapıtların zamandizinin belirleme yöntemi.¹⁰

(i) Platon'un yapıtlarının zamandizinin belirlemede en yararlı çıkmış olan ölçüt dil ölçütüdür. Dilden çıkarılan kanıt en güvenilir olanıdır, çünkü içerik ayrımları yazarın bilinçli seçimine ve amacına yüklenebilirken, dilbilimsel biçimin gelişimi ise büyük ölçüde bilinçsizdir. Böylece Dittenberg, [dilbilgisel] uygunluk formülü olarak sık sık τὴν μήν anlatımının kullanımını, ve γε μήν ve ἄλλα μήν anlatımlarının artan kullanımını Platon'un ilk Sicilya yolculuğuna bağlar. *Yasalar* hiç kuşkusuz Platon'un geç dönemine ait iken,¹¹ *Devlet* ise daha erken bir döneme düşer. Böylece *Yasalar*'da dramatik dinçlikte belirgin bir düşmenin görülmesinin yanısıra, ayrıca İskrates'in Atina düzyazısına getirdiği ve *Devlet*'te görünmeyen dilbilimsel biçem noktaları da ayırtedilebilir. Bu böyle olunca, karışmış diyalogların sırasını daha sonraki yazı biçimine yaklaşma derecelerine göre saptama işimiz kolaylaşır.

Ama, dilbilimsel biçemin diyalogların zamandizinin belirlemek için kullanımı en yararlı yöntem olarak görünmüş olsa da, başka ölçütlerin de yararlı olduğu hiç kuşkusuz gözardı edilemez ve dilbilimsel belirtiler kuşkulu ya da giderek çelişkili olduğu zaman bunlar çoğu kez eldeki sorunu bir çözüme bağlayabilir.

(ii) Diyalogların düzenini saptamak için açık ölçütlerden biri de eskiçağ yazarlarının doğrudan tanıklıkları tarafından sağlanır—gerçi bu kaynaklardan umulan yarar ile elde edilen yarar arasında belli bir oransızlık olsa da. Böylece Aristoteles'in *Yasalar*'ın *Devlet*'ten daha sonra yazılmış olduğu savı değerli bir bilgi kaynağı iken, Diogenes Laertius'un *Fedrus*'un Platonik diyalogların birincisi olduğu yolundaki sözleri kabul edilemez. Diogenes'in kendisi bunu doğru bulur, ama açıktır ki önesürümü konuya (sevgi—diyalogun ilk bölümünde) ve şiirsel biçeme dayanır.¹² Platon'un sevgiyi irdelemesi olgusu diyalogun gençlik döneminde yazılmış olması gerektiği vargısına götürülen bir uslamlamayı destekleyemez. Taylor'un belirttiği gibi, *Faust*'un ikinci bölümünün şairane ve "mitolojik" uçuşlarından yola çıkarak Goethe'nin ikici bölümü birinciden önce yazmış olduğu vargısını çıkarsaydık, çok yanlış bir uslamlama yapmış olurduk.¹³ Benzer bir örnekleme Schelling'in durumunda

gösterilebilir: Onun teosofik uçuşları, önceden belirtildiği gibi, ileri yaşlarında yer aldı.

(iii) Diyaloglardaki tarihsel kişilere ve edimlere yapılan göndermelere gelince, bunlar çok fazla değildir, ve her ne olursa olsun bize ancak bir *terminus post quem* sağlarlar. Örneğin, Fedon'da olduğu gibi, Sokrates'in ölümüne bir gönderme yapılıyorsa, diyalog açıktır ki Sokrates'in ölümünden sonra yazılmış olmalıdır, ama bu bize *ne kadar sonra* olduğunu söylemez. Bununla birlikte, eleştirilenler bu ölçütten belli ölçüde yardım görmüşlerdir. Örneğin, Menon'un Thebesli İsmenias'ın yozlaşması olayının henüz halkın belleğinde diri olduğu bir sırada yazılmış olabileceğini öne sürmüşlerdir.¹⁴ Yine, eğer Gorgias Polikrates'in Sokrates'e karşı bir konuşmasına verilen yanıtı (393/2) kapsıyorsa, Gorgias büyük olasılıkla 393 ile 389 arasında, e.d. birinci Sicilya yolculuğundan önce yazılmış olacaktır. Safça bir yaklaşımla diyaloglarda Sokrates'e verilen yaşın diyalogun kendisinin yazılış zamanının bir göstergesi olduğu düşünülebilir. Ama bu ölçütü genel bir kural olarak uygulamak açıkça çok ileri gitmek olacaktır. Örneğin bir romancı pekala dedektif kahramanını ilk romanında yetişkin bir insan ve daha şimdiden deneyimli bir polis memuru olarak sunabilir, ve daha sonraki romanda kahramanın önceki durumunu ele alabilir. Dahası, Sokrates'in kişisel yazgısı ile ilgili diyalogların onun ölümü üzerinden uzun bir zaman geçmeden önce yazıldığı düşünülebilse de, Sokrates'in son yılları ile ilgili diyalogların, örneğin Fedon ve Savunma'nın, tümünün de aynı zamanda yayımlanmış olduğunu sorgusuzca kabullenmek açıkça bilimsellikten uzak bir tutum olacaktır.

(iv) Bir diyalogun bir başkasına yaptığı göndermeler hiç kuşkusuz diyalogların sırasını belirlemede yardımcı olacaktır, çünkü bir başkasına göndermede bulunan bir diyalog gönderme yapmış olduğu diyalogdan sonra yazılmış olmalıdır; ama bir başka diyaloga yapılan görünürdeki göndermenin gerçekten bir gönderme olup olmadığına karar vermek her zaman kolay değildir. Bununla birlikte, açık bir gönderme kapsayan kimi durumlar vardır, örneğin Devlet'e Timaeus'ta kapsanan gönderme.¹⁵ Benzer olarak, Politikus açıktır ki Sofist'in arkasından gelir ve böylece sonraki bir yapıt olmalıdır.¹⁶

(v) Diyalogun edimsel içeriğine gelince, bu ölçütü kullanırken çok büyük sağgörü uygulamak gerekir. Örnek olarak düşünelim

ki, belli bir felsefi öğreti X diyalogunda kısa bir özet tümce-
sinde bulunurken, Y diyalogunda ise uzunlamasına ele alınmış
olsun. Bir eleştirmen diyebilir ki: “Çok iyi, X diyalogunda bir ön
taslak verilir, ve Y diyalogunda sorun uzunlamasına açıklanır.”
Ama öğreti daha önce Y diyalogunda uzunlamasına ele alınmış
olduğu için X diyalogunda kısa bir özet verilmiş olamaz mı?
Bir eleştirmen¹⁷ sorunların olumsuz ve eleştirel irdelemeleri-
nin olumlu ve yapıcı açıklamayı öncelediğini ileri sürmüştür.
Eğer bu bir ölçüt olarak alınacak olursa, o zaman *Theaetetus*,
Sofist, *Politikus*, *Parmenides*’in *Fedon* ve *Devlet*’in yazılış tarihlerini
öncelemesi gerekir, ama araştırma bunun böyle olamayacağını
göstermiştir.

Bununla birlikte, içerik-ölçütün sağgörü ile kullanılması gerek-
tiğini söylemek hiçbir yararının olmadığını söylemek değildir.
Örneğin, Platon’un idealar öğretisine karşı tutumu *Theaetetus*,
Parmenides, *Sofist*, *Politikus*, *Filebus*, *Timaeus*’un birarada küme-
lendirilmesi gerektiğini düşündürürken, öte yandan *Parmenides*,
Sofist ve *Politikus*’un Eleatik diyalektik ile bağıntısı bu diyalogla-
rın birbirleri ile kendine özgü yakın bir ilişki içinde durduklarını
düşündürür.

(vi) Diyalogların sanatsal yapılarındaki ayrımlar da yazılma
sırası açısından birbirleri ile ilişkilerini belirlemede yardımcı ola-
bilir. Nitekim belli diyaloglarda diyalogun ortamı, onda yer alan
kişilerin tanımlanışları, büyük bir özenle işlenir: Şakacı ve neşeli
anıştırmalar, diri ara bölümler vb. vardır. *Simpozyum* diyalogların
bu türüne örnektir. Bununla birlikte, başka diyaloglarda sanatsal
yan arkatasara çekilir, ve yazarın dikkati açıkça bütünüyle felsefi
içeriğe yönelir. Bu ikinci tür diyaloglarda—ki *Timaeus* ve *Yasalar*
bu kümeye girer—biçim az çok gözardı edilmiştir: İçerik her-
şeydir. Haklı gibi görünebilecek bir vargı sanatsal biçime daha
çok özen gösterilerek yazılan diyalogların ötekilerden daha önce
geldikleridir—sanatsal dirilik Platon’un ileri yaşlarında gevşer ve
dikkati kuramsal felsefe tarafından soğrulur. (Bu demek değildir
ki şiirsel dilin kullanımı daha seyrek olmaktadır; ama bilinçli
sanatçılık gücü yıllar geçtikçe azalma eğilimindedir.)

3. Araştırmacılar bütün bu tür ölçütlerin kullanımı ile elde
edilen sonuçları değerlendirmede ayrılırlar; ama aşağıdaki
zamandizinsel şema bütününde doyurucu olarak görülebilir
(gerçi Platon’un gençliğinde Akademiyi yönetirken yazmadığına
inanlar tarafından pek kabul edilebilecek gibi olmasa da).

I. Sokratik Dönem

Bu dönemde Platon Henüz Sokratik anlksal belirlenimciliğin etkisi altındadır. Diyalogların çoğu belirli bir sonuca erişmeden sonlanır. Bu Sokrates'in "bilmeme" karakteristigiidir.

- i. *Savunma*. Sokrates'in yargılanmasındaki savunması.
- ii. *Krito*. Sokrates haksız yargılanışına karşın Devletin yasalarına boyun eğerek yaşamını vermeye istekli iyi yurttaş olarak sunulur. Krito ve ötekiler tarafından kaçması önerilir, ve para sağlanmıştır; ama Sokrates ilkelerine bağlı kalacağını bildirir.
- iii. *Euthyfron*. Sokrates dinsizlik nedeniyle yargılanmasını beklemektedir. Tanrıya saygının doğası üzerine. İnceleme sonuçsuzdur.
- iv. *Lakhes*. Yüreklilik üzerine. Sonuç yok.
- v. *İon*. Şairlere ve rhapsodistlere karşı.
- vi. *Protagoras*. Erdem bilgidir ve öğretilir.
- vii. *Kharmides*. İlimlilik üzerine. Sonuç yok.
- viii. *Lysis*. Dostluk üzerine. Sonuç yok.
- ix. *Devlet*. Kitap I. Türe üzerine.
(*Savunma* ve *Krito* açıktır ki erken bir tarihte yazılmış olmalıdır. Bu kümedeki öteki diyalogların da Platon'un 388/7 de döndüğü birinci Sicilya yolculuğundan önce yazılmış olmaları olasıdır.)

II. Geçiş Dönemi

Platon kendi görüşlerine doğru yolunu bulmaktadır.

- x. *Gorgias*. Kılığsal politikacı, ya da felsefeciye karşı güçlülerin hakları, ya da ne pahasına olursa olsun türe.
- xi. *Menon*. Erdemin öğretilirliği ideal kuram göz önüne alınarak düzeltilir.
- xii. *Euthydemus*. Geç Sofistlerin mantıksal aldatılarına karşı.
- xiii. *Hippias I*. Güzel üzerine.
- xiv. *Hippias II*. İsteyerek mi yoksa istemeyerek mi haksızlık yapmak daha iyidir?
- xv. *Kratylus*. Dil kuramı üzerine.
- xvi. *Menexenus*. Diluzluğu üzerine bir parodi.
(Bu dönemin diyaloglarının birinci Sicilya yolculuğundan önce yazılmış olmaları olasıdır, ama Praechter *Menexenus*'un yolculuktan sonra yazıldığını düşünür.)

III. *Olgunluk Dönemi*

Platon kendi düşüncelerini geliştirmiştir.

- xvii. *Simpozyum*. Tüm dünyasal güzellik gerçek Güzelliğin bir gölgesinden başka birşey değildir, ve ruh Eros yoluyla gerçek Güzelliğe özlem duyar.
- xviii. *Fedon*. İdealar ve Ölümsüzlük.
- xix. *Devlet*. Devlet. İkicilik, e.d. metafiziksel ikicilik güçlü olarak vurgulanır.
- xx. *Fedrus*. Sevginin doğası; felsefi diluzluğunun olanağı. Ruhun üçe bölünmesi, *Devlet*’te olduğu gibi.
(Bu diyalogların birinci ve ikinci Sicilya yolculukları arasında yazılmış olmaları olasıdır.)

IV. *İleri Yaş Yapıtları*

- xxi. *Theaetetus*. (Son bölüm *Parmenides*’ten sonra yazılmış olabilir.) Bilgi duygusal-algı ya da doğru yargı değildir.
- xxii. *Parmenides*. İdealar kuramının eleştiriye karşı savunusu.
- xxiii. *Sofist*. Yine İdealar kuramı irdelenir.
- xxiv. *Politikus*. Gerçek yönetici *bilendir*. Tüzel Devlet geçici bir önlemdir.
- xxv. *Filebus*. Haz ile iyinin ilişkisi.
- xxvi. *Timaeus*. Doğal bilim. Demiurge ortaya çıkar.
- xxvii. *Kritias*. İdeal tarım devleti emperyalist deniz-erki “Atlantis” ile karşılaştırılır.
- xxviii. *Yasalar* ve *Epinomis*. Platon olgusal yaşama ödünler verir: *Devlet*’in Ütopyacılığında değişiklikler yapar.
(Bu diyaloglardan kimileri ikinci ve üçüncü Sicilya yolculukları arasında yazılmış olabilir, ama *Timaeus*, *Kritias*, *Yasalar* ve *Epinomis*’in üçüncü yolculuktan sonra yazılmış olmaları olasıdır.)
- xxix. 7. ve 8. *Mektuplar* Dion’un 353’te ölümünden sonra yazılmış olmalıdır.

Not

Platon hiçbir zaman tamamlanmış, iyice toparlanmış ve bitirilmiş felsefi bir dizge yayınlamadı: Düşüncesi gelişmesini sürdürdü ve her zaman yeni sorunlar, irdelenecek başka güçlükler, öğretisinin vurgulanacak ya da işlenecek yeni yanları, yapılacak belli değişiklikler kafasını doldurdu.¹⁸ Dolayısıyla Platon’un düşüncesini türeyişsel olarak ele almak ve bunu